

DOI: 10.35774/app2020.03.028
УДК 34.07

Олександра Васильчишин,

доктор економічних наук, в.о. завідувача
кафедри кримінального права і процесу,
економічної безпеки та правоохоронної
діяльності Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9948-5532>

Андрій Колесніков,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри кримінального права і процесу,
економічної безпеки та правоохоронної
діяльності Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3064-4133>

Ольга Баранецька,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри кримінального права і процесу,
економічної безпеки та правоохоронної
діяльності Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4352-4421>

Іван Мельник,

викладач кафедри кримінального права і
процесу, економічної безпеки та правоохо-
ронної діяльності
юридичного факультету Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6292-9198>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БАЗИС РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Обґрунтовано необхідність та особливості комплексного підходу до інформаційного забезпечення роботи правоохоронних органів із позиції поєднання різних каналів отримання інформації. Охарактеризовано можливості та напрямки використання інформаційно-пошукової системи Міністерства внутрішніх справ. Окреслено особливості роботи з відкритими базами даних. Визначено окремі інтегровані інформаційно-пошукові та аналітичні системи, що дають змогу отримувати інформацію з багатьох баз даних одночасно. Описано специфіку правового регулювання, а також технічного та організаційного забезпечення поліграфологічних досліджень. Окреслено важливість невербальних каналів інформації та особливості їх опрацювання в правоохоронній діяльності.

Ключові слова: правоохоронні органи, інформаційно-пошукові системи, поліграфологія, геолокація, невербальна інформація.

Васильчишин О., Колесніков А., Баранецька О., Мельник І.

Информационный базис работы правоохранительных органов

Обоснована необхідність та особливості комплексного підходу к інформаційному забезпеченню роботи правоохоронних органів по позиції поєднання різних каналів отримання інформації. Охарактеризовані можливості та напрямки використання інформаційно-пошукової системи Міністерства внутрішніх справ. Окреслені особливості роботи з відкритими базами даних. Окреслені окремі інтегровані інформаційно-пошукові та аналітичні системи, що дають змогу отримувати інформацію з багатьох баз даних одночасно. Описано специфіку правового регулювання, а також технічного та організаційного забезпечення поліграфологічних досліджень. Окреслено важливість невербальних каналів інформації та особливості їх опрацювання в правоохоронній діяльності.

© Олександра Васильчишин, Андрій Колесніков, Ольга Баранецька, Іван Мельник, 2020

ганизационного обеспечения полиграфологических исследований. Определены важность невербальных каналов информации и особенности их обработки в правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: правоохранительные органы, информационно-поисковые системы, полиграфология, геолокация, невербальная информация.

Vasylychshyn O., Kolesnikov A., Baranetska O., Melnyk I.

Informational basis of law enforcement bodies activity

The modern system of law enforcement agencies, like many other state institutions, operates in an open and closed information space and dynamic information threats and opportunities, so it is important to maximize the use of tools and opportunities to work with information and to develop skills of analysing it.

The aim of the article is to analyze the information component, and to search the directions for its development to ensure the effectiveness of law enforcement.

In the article it is substantiated the need and features of integrated approach to information support of law enforcement activity from the point of combining different channels of receiving the information. There are characterized possibilities and directions of using the information retrieval system of the Ministry of Internal Affairs, which was created to unite information resources operating in the bodies and departments of Ukraine's internal affairs bodies, into a single information and analytical complex using modern information technologies, computer and telecommunication equipment to support the operational activities of the bodies and department of internal affairs.

The special features of working with open databases are outlined, in particular with the Unified state web portal of open data, which is formed on the basis of a combination of dataset search within different groups. It was identified the separate integrated information retrieval and analytical systems that allow obtaining information from many databases at one time. Their capabilities and benefits of use in the investigation process are outlined. The specifics of legal regulation, as well as technical and organizational support of polygraph studies are described. This aspect is important from the standpoint of human resourcing and implementation of professional functions. In the first case we are talking about the fact that one of the conditions of employment on the relevant positions of law enforcement agencies is a polygraph examination, in the second - polygraph examinations are an important additional information channel during the investigation activity. The importance of non-verbal information channels and aspects of its use in law enforcement activity are outlined.

Keywords: law enforcement agencies, information retrieval systems, polygraph science, geolocation, non-verbal information.

Постановка проблеми. Сучасна система правоохоронних органів, як і багато інших державних інституцій, функціонують в умовах відкритого і закритого інформаційного простору та динамічних інформаційних загроз і можливостей, тому важливим є якомога повніше використання інструментів і можливостей роботи з інформацією, та формування навичок її аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності присвячено змістовні та ґрунтовні наукові праці, зокрема дисертаційна робота С. Сеника щодо питань адміністративно-правового регулювання діяльності поліції у сфері обігу інформації з обмеженим доступом. Змістовними є праці С. Пенькова, А. Щедрика, В. Плетенця, А. Мовчан, Ю. Федоренко та інших.

Додаткової уваги потребують питання комплексності підходу до інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності.

Мета статті полягає в аналізі інформаційної складової та пошуків напрямків її розвитку щодо забезпечення ефективності правоохоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система правоохоронної діяльності в процесі реалізації своїх професійних функцій є дотичною майже до усіх сфер життя суспільства, що зумовлює її роботу в глобальному інформаційному просторі із значною кількістю каналів отримання, обробки і внесення інформації. Використовуються як традиційні, так і інноваційні методи й прийоми.

Базовою інформаційною системою, що офіційно впроваджена у 2009 р., є Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України (ІПСУ).

Метою створення ІПСУ є об'єднання інформаційних ресурсів, що функціонують в органах і підрозділах внутрішніх справ України, в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання для підтримки оперативно-службової діяльності органів та управління внутрішніх справ, щоб значно зміцнити свою спроможність протидіяти злочинам та запобігати їм.

Метою ІПС є інформаційне, аналітичне та організаційно-технологічне забезпечення службової діяльності структурних підрозділів регіональних, міських, лінійних управлінь (управлінь) головних управлінь, управлінь МВС України.

Відповідно до свого призначення ІПС вирішує такі завдання:

- автоматизація процесів обліку отриманої інформації, обробки інформаційних запитів, пошуку та відбору необхідної інформації;
- здійснення діяльності з пошуку інформації, аналітичних досліджень;
- обмін інформацією між інтегрованими банками даних ІПС відповідних рівнів та забезпечення постійного зв'язку між ними, уніфікація технологічних процедур обробки документів, збору, реєстрації, накопичення та обробки інформації, що надходить до кожного банку даних;
- постійне формування, оновлення та адміністрування банків даних ІПС, забезпечення надійності, оперативного доступу та збереження інформаційного ресурсу;
- формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутизаційних технологічних схем для їхньої реалізації;
- забезпечення надійного зберігання інформаційних записів, найбільш зручна їхня систематизація;
- забезпечення всебічного захисту інформації та обмеження доступу до інформації, що зберігається в ІПС;
- автоматизація збору даних про результати технологічних процесів в обліку інформації, формування аналітичних та статистичних звітів (довідок);
- інформаційне забезпечення управлінської діяльності, підготовка аналітичних та довідкових матеріалів;
- наскрізний контроль (підрозділ контролю, начальник управління внутрішніх справ, безпосередній виконавець) за своєчасністю та повнотою надання первинних бухгалтерських та інформаційно-пошукових документів, аналіз їхньої повноти, сумісності та об'єктивності.

Інформаційні ресурси (об'єкти обліку) ІПС – це об'єктивно поєднаний набір інформації, яка безпосередньо стосується осіб, кримінальних та адміністративних правопорушень, а також інших подій, що накопичуються в процесі службової діяльності органів внутрішніх справ за обсягом, структурою та процедурою, які визначаються завданнями органів внутрішніх справ, відповідно до чинного законодавства [1].

Розробка такої інтегрованої інформаційної системи є значним кроком у напрямку підвищення швидкості інформаційного обміну та зручності отримання інформації, однак вона не вичерпує можливостей оперування максимумом інформаційних потоків, що можуть бути корисними працівнику правоохоронних органів під час виконання ним своїх професійних обов'язків. Є значна кількість інформації, яка прямо не належить до криміналістично значущої інформації, однак вона може мати оперативний інтерес для встановлення певних фактів, обставин інформації про об'єкт чи особу.

Найбільшою офіційною збіркою відкритих даних є Єдиний державний вебпортал відкритих даних [2]. В цій базі сформовано пошукові набори даних за групами: будівництво, економіка, освіта і культура, сільське господарство, транспорт, держава, земля, охорона здоров'я, соціальний захист, фінанси, екологія, молодь і спорт, податки, стандарти, юстиція. У кожній групі визначено перелік наборів даних (наприклад, у групі «юстиція» 20 наборів даних, у групі «держава» – 39). Більшість інформації для зручності подається у ексель таблицях.

Умови, що ускладнюють використання описаного вебресурсу полягають у тому, що для пошуку інформації в різних напрямках про особу чи підприємство потрібно заходити в кожен набір даних окремо. Щоб уникнути цієї складності, доцільно використовувати інтегровані інформаційно-пошукові та аналітичні системи, що об'єднують інформацію некриміналістичного характеру, але яка може бути цінною для проведення слідчих дій. Однією із систем, що має доступ до значної кількості відкритих баз даних, є платформа Ю-контрол, що має доступ більш ніж до 70 баз даних та дозволяє графічно відобразити множинність таких зав'язків.

Рис. 1. Графічне зображення системи зв'язків, отриманих у результаті використання інформаційно-пошукової та аналітичної системи Ю-контрол [3]

* - інформація представлена у вигляді наочного прикладу

Аналогічно відображається система зв'язків при пошуку особи. Зручність цієї системи в тому, що тут додатково є інформація про судові справи, тендери, ліцензії, власність, історія, експрес аналіз фінансових результатів діяльності тощо. Найкраще така інформація може бути використана у напрямку правоохоронної діяльності, що стосується фінансових розслідувань. Схожого типу інформацію можна отримати на платформі Клеріті проджект [4], однак тут масиви доступної інформації дещо менші.

Ще одним важливим джерелом інформації, зокрема в системі фінансових розслідувань, є окремі офіційні сайти, наприклад сайт Державної служби фінансового моніторингу, на якому постійно оновлюються аналітичні матеріали та типологічні дослідження щодо відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, кіберзлочинів, привласнення коштів і майна державних підприємств та ін. [5]. Дані типології є корисними для формування базових навичок і розуміння основних принципів та методів злочинних дій у різних сферах.

Окрім формалізованої та структурованої інформації, вигляд якої є чітко визначеним, є також інші технічні, психологічні та організаційні можливості та інструменти роботи з інформаційними потоками. Одним з таких є поліграфологічні дослідження. Такий аспект є важливим з позиції кадрового забезпечення та реалізації професійних функцій. У першому випадку мова йде про те, що однією з умов найму на роботу на відповідні посади правоохоронних органів є перевірка на поліграфі, у другому – поліграфологічні дослідження є вагомим додатковим інформаційним каналом при проведенні розслідування. Водночас специфіка практичного використання поліграфа накладає умови й обмеження, перше з яких визначене у статті 28 Конституції України, де йдеться про те, що «ніхто без його добровільної згоди не може бути підданим медичним, науковим чи іншим дослідженням» [6]. У статті 281 Цивільного кодексу України вказано, що «медичні, наукові та інші дослідження можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою» [7], тобто ніхто не може бути примушений до перевірки на поліграфі. Єдиний виняток зазначено у статті 26 Кодексу законів про працю України: «при укладенні трудового договору може бути обумовлене угодою сторін випробування з метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається» [8]. Власне такий виняток характерний для окремих категорій працівників правоохоронних органів.

Методики поліграфологічного опитування об'єднуються у два класи: методика піку напруги і методика питань порівняння.

Під поняттям «методика піку напруги» варто розуміти сукупність тестових процедур, що охоплюють тест з відомим рішенням, пошуковий тест, тест на виявлення прихованої інформації та стимулювальний тест.

Методика питань порівняння – це загальна назва для стандартних тестових форматів, що поєднують в собі два ймовірних варіанти (правдивий і неправдивий).

Використання техніки опитування з використанням поліграфа в процесі розслідування злочинів Національною поліцією надзвичайно важливо і допомагає визначити: достовірність показань опитаної особи щодо обставин конкретного злочину; коло осіб, причетних до злочину, або тих, хто має інформацію

про конкретне кримінальне правопорушення; розташування речових доказів на території та в приміщеннях; правдивість та надійність показань свідків, отриманих від потерпілих чи заявників, тощо. Більш детально про правові, технічні та організаційні особливості поліграфологічних досліджень, зокрема у правоохоронній сфері, можна ознайомитись у джерелах [9; 10; 11].

Особливим видом інформації в правоохоронній діяльності є невербальна. Для правоохоронців такий вид інформації є особливо актуальним, оскільки потенційні правопорушники можуть спотворювати, приховувати її або сам факт володіння нею. Також важливо вміти «прочитати» готовність підозрюваного до непередбачуваних дій за мить до їх виникнення. В окремих випадках це може врятувати здоров'я і навіть життя.

Опрацювання та використання невербальної інформації залежить від професійних знань, навичок та поведінки учасників слідчих дій. Форми та умови застосування окремих результатів досліджень невербальної інформації закріплені в Кримінальному процесуальному кодексі України. Ефективність використання невербальної інформації під час слідчої дії зменшує протидію будь-якого учасника слідчої дії.

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал, зазначимо, що сучасний правоохоронець є учасником системи глобального інформаційного обміну як спеціалізованої правоохоронної, так і інших видів інформації. Навички у використанні новітніх інформаційних продуктів, сучасних технічних засобів та невербальних інформаційних потоків значно підвищують ефективність слідчих дій.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 436 від 28.12.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09#Text> (дата звернення 8.09.2020).
2. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/> (дата звернення 8.09.2020).
3. Офіційний сайт інтегрованої інформаційно-пошукової системи youcontrol. URL: <https://youcontrol.com.ua/> (дата звернення 10.09.2020).
4. Офіційний сайт інформаційно-пошукової системи Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/> (дата звернення 10.09.2020).
5. Типології Держфінмоніторингу. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu> (дата звернення 10.09.2020).
6. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 12.09.2020).
7. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 12.09.2020).
8. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 14.09.2020).
9. Мотлях О. І., Корж Є. М. Застосування комп'ютерних поліграфів при професійному кадровому відборі в підрозділи Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України. Київ : Освіта України, 2017. 104 с.
10. Офіційний сайт всеукраїнської асоціації поліграфологів. URL: <https://polygraph.ua/zakonodavstvo/> (дата звернення 13.09.2020).
11. Мотлях О. І. Місце поліграфа у розслідуванні злочинів: міжнародний досвід. *Стратегія розвитку України*. 2011. № 3. С. 199–201.

References

1. Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Intehrovanu informatsiino-poshukova systemu orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy" [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On Approval the Regulations of Integrated Information Search System of the Internal Affairs Bodies of Ukraine"]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09#Text> [in Ukrainian].
2. Ofitsiyniy sait "Yedyniy derzhavnyi veb-portal vidkrytykh danykh" [Official website "Unified state web portal of open data"]. *data.gov.ua*. Retrieved from <https://data.gov.ua/> [in Ukrainian].
3. Ofitsiyniy sait intehrovanoi informatsiino-poshukovoi systemy youcontrol [Official website of integrated information retrieval system youcontrol]. *youcontrol.com.ua*. Retrieved from <https://youcontrol.com.ua/> [in Ukrainian].

4. Ofitsiyniy sait informatsiino-poshukovoi systemy Clarity Project [Official website of information retrieval system Clarity Project]. *clarity-project.info*. Retrieved from <https://clarity-project.info/> [in Ukrainian].
5. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy. Typolohii Derzhfinmonitorynhu [Official website of The State Financial Monitoring Service of Ukraine. Typologies of the SFMS]. *fiu.gov.ua*. Retrieved from <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu> [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. [Civil Code of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
8. Kodeks zakoniv pro pratsiu [Labour Legislation Code of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
9. Motliakh, O. I., & Korzh, Ye. M. (2017). *Zastosuvannia kompiuternykh polihrafiv pry profesiinomu kadrovomu vidbori v pidrozdily Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy ta Natsionalnoi politsii Ukrainy [Use of computer polygraphs during professional personnel selection to the departments of the Ministry of Internal Affairs and the National Police of Ukraine]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
10. Ofitsiyniy sait Vseukrainskoi asotsiatsii polihrafolohiv [Official website of All-Ukrainian Polygraphists Association]. *polygraph.ua*. Retrieved from <https://polygraph.ua/zakonodavstvo/> [in Ukrainian].
11. Motliakh, O. I. (2011). Mistse polihrafa u rozsliduvanni zlochyniv: mizhnarodnyi dosvid [The place of the polygraph in the investigation of crimes: international experience]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy – The development strategy of Ukraine*, 3, 199-201 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020.